

به نام ایزد یکتا

۹۵۴۷۸

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده مدیریت و حسابداری

شناخت نقش و جایگاه سازمانهای مردم نهاد (NGOs) در جلب مشارکت مردمی به منظور حفاظت از محیط زیست شهری و ارائه راهکارهای بهبود

استاد راهنما: جناب آقای دکتر خاکساری

استاد مشاور: جناب آقای دکتر کاظمیان

استاد داور: سرکار خانم دکتر زاهدی

پژوهشگر: آناییتا اسداله نیا جامی

کارشناسی ارشد مدیریت شهری

سال تحصیلی: ۱۳۸۶-۸۷

۱۳۸۷ / ۳ / ۲۳

مجلس استانی دانشگاه علامه طباطبائی
تسبیح دراز

۹۵۴۷۱

بسمه تعالی

شماره :

دانشگاه علامه طباطبائی

تاریخ :

دانشکده حسابداری و مدیریت

پیوست:

صور تجلسه دفاعیه پایان نامه تحصیلی

با تأییدات خداوند متعال پایان نامه تحصیلی خانم آناهیتا اسداله نیا جامی دانشجوی کارشناسی

ارشد رشته مدیریت گرایش: شهری تحت عنوان:

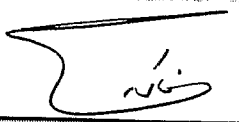

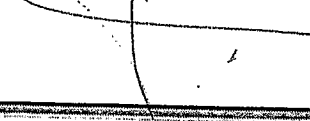
«شناخت نقش و جایگاه سازمان های مردم نهاد (NGO) در جلب مشارکت مردمی به

منظور حفاظت از محیط زیست شهری

که به راهنمایی آقای دکتر خاکساری تنظیم گردیده است در جلسه مورخه ۸۷/۲/۱۰ با حضور

اعضاء هیات داوران مطرح و با نمره (۱۸٫۵) و درجه (عالی) به تصویب رسید.//

اعضاء هیات داوران :

امضاء	نام و نام خانوادگی	سمت
	آقای دکتر خاکساری	استاد راهنما
	آقای دکتر کاظمیان	استاد مشاور
	خانم دکتر زاهدی	استاد داور
	خانم دکتر زاهدی	نماینده تحصیلات تکمیلی دانشکده

به عزیزترین عزیزانم...

و با سپاس از رهنمودها و شکیبایی اساتید محترم.

گرچه تلاش نمودم به بهترین نحو ممکن در تدوین و گردآوری این مجموعه مساعی خویش را به کار بندم، اما هرچه بیشتر عمیق می شدم بیشتر به محدودیتهای ظرف خویش واقف می گشتم.

تا جایی که با خود گفتم:

"... کار ما نیست شناسایی راز گل سرخ،

کار ما شاید این است که در افسون گل سرخ شناور باشیم..." (۱)

الغرض طلب بخشش خوانندگان محترم است بابت نقصانهای احتمالی، باشد که مقبول افتد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۴.....	مقدمه.....
۱. فصل اول: موضوع و روش تحقیق	
۷.....	۱.۱. طرح موضوع تحقیق.....
۸.....	۲.۱. هدف تحقیق.....
۸.....	۳.۱. زمینه های پدید آورنده، اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۸.....	۴.۱. فرضیه های تحقیق.....
۹.....	۵.۱. روش تحقیق.....
۱۰.....	۶.۱. قلمرو جغرافیایی و موضوعی تحقیق.....
۱۱.....	۷.۱. معرفی جامعه آماری، تعیین حجم نمونه و روش نمونه گیری.....
۱۲.....	۸.۱. محدودیتها و مشکلات تحقیق.....
۲. فصل دوم: کلیات	
۱۴.....	۱.۲. تعاریف.....
۱۴.....	۱.۱،۲. محیط زیست.....
۱۶.....	۲.۱،۲. حفاظت از محیط زیست.....
۱۸.....	۳.۱،۲. مشارکت.....
۲۵.....	۴.۱،۲. سازمان مردم نهاد.....
	۲.۲. التزام به طرح مباحث محیط زیست، مشارکت و سازمان مردم نهاد
۳۱.....	۱.۲،۲. ضرورت حفاظت از محیط زیست.....
۳۷.....	۲.۲،۲. اهمیت مشارکت مردمی در حفاظت از محیط زیست.....
۴۰.....	۳.۲،۲. اهمیت سازمانهای مردم نهاد.....
۴۳.....	۴.۲،۲. توسعه پایدار، محیط زیست و مشارکت.....
۳. فصل سوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق	
	۱.۳. سابقه سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی در جهان
۵۴.....	۱.۱،۳. جنبشهای زیست محیطی.....
۵۶.....	- جنبشهای زیست محیطی اروپای غربی.....

- ۵۷..... جنبشهای زیست محیطی آمریکای شمالی.....
  - ۵۹..... جنبشهای زیست محیطی اروپای شرقی.....
  - ۶۱..... جنبشهای زیست محیطی جنوب.....
- ۲،۱،۳. میانی و خاستگاههای فکری

- ۶۴..... اندیشه سبزها.....
- ۷۲..... احزاب سبز.....
- ۷۵..... اکو فمینیسم.....
- ۷۷..... ۳،۱،۳. سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی شهری در جهان.....
- ۸۰..... تنوع سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی و گونه شناسی آنها.....
- ۸۶..... سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی جهان اول.....
- ۹۳..... سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی جهان سوم.....
- ۹۵..... ○ رابطه سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی جهان سوم با دولت.....
- ۹۸..... ○ رابطه موجود بین سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی با یکدیگر.....

۲،۳. سابقه در ایران

- ۱۰۱..... ۱،۲،۳. سابقه درک و آگاهی افراد یا جامعه نسبت به محیط زیست در ایران.....
- ۱۰۴..... ۲،۲،۳. سابقه مشارکت در ایران.....
- ۱۰۶..... ۳،۲،۳. سابقه سازمانهای مردم نهاد در ایران.....
- ۱۰۸..... ۴،۲،۳. سابقه سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی (شهری) در ایران.....

۴. فصل چهارم: یافته های تحقیق - تجزیه و تحلیل آماری

- ۱۱۴..... ۱،۴. اطلاعات جمعیت شناختی.....
- ۱۲۰..... ۲،۴. اطلاعات توصیفی داده ها.....
- ۱۲۸..... ۳،۴. تجزیه و تحلیل آماری داده ها.....

۵. فصل پنجم: تحلیل و نتیجه گیری - ارائه راهکار و پیشنهاد

- ۱۴۱..... مقدمه.....
- ۱۴۱..... ۱،۵. ارزیابی سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی ایران.....
- ۱۴۳..... ۱،۱،۵. سیاستگزاری، برنامه ریزی و مدیریت در سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی.....
- ۱۴۴..... ۲،۱،۵. گستره فعالیت سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی ایران.....
- ۱۴۵..... ۳،۱،۵. ارتباطات در سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی ایران.....
- ۱۴۸..... ۴،۱،۵. مشکلات و نقاط ضعف سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی ایران.....
- ۱۵۲..... ۵،۱،۵. فرصتهای موجود و نقاط قوت سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی ایران.....

- ۱،۵،۶. آفات و انحرافات سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی در ایران..... ۱۵۳
- ۲،۵. چشم انداز آینده سمن های زیست محیطی در ایران..... ۱۵۷
- ۳،۵. راهکارها و پیشنهادها..... ۱۶۵
- ۱،۳،۵. پیشنهاد و راهکارها برای سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی..... ۱۶۶
- ۲،۳،۵. پیشنهاد و راهکارها برای نظام مدیریت دولتی و عمومی..... ۱۷۰
- ۳،۳،۵. پیشنهاد و راهکارها برای مجامع و سازمانهای مردم نهاد بین المللی..... ۱۷۲
- ۴،۳،۵. پیشنهاد مطالعه و تحقیق..... ۱۷۲

فهرست تصاویر

- تصویر شماره ۱: تجمع با مشارکت سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی جهت مهار بیابان زایی
- تصویر شماره ۲: تجمع با مشارکت سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی جهت مهار بیابان زایی
- تصویر شماره ۳: بازدید اعضای سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی (شهری) از فرآیند بازیافت زباله و طرح تفکیک از مبدأ در شیراز
- تصویر شماره ۴: بازدید اعضای سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی (شهری) از فرآیند بازیافت زباله و طرح تفکیک از مبدأ در شیراز
- تصویر شماره ۵: همایش اعتراض آمیز دانشجویان و اعضای سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی برای ساخت آزاد راه تهران- شمال
- تصویر شماره ۶: نمونه ای از آلودگی زیست محیطی: آلودگی آب
- تصویر شماره ۷: نمونه ای از آلودگی زیست محیطی: آلودگی هوا
- تصویر شماره ۸: نمونه ای از آلودگی زیست محیطی: آلودگی خاک
- تصویر شماره ۹: نمونه ای از آلودگی زیست محیطی: آلودگی خاک و آب (مازندران)

پیوستها

- پیوست ۱: فرم مصاحبه مخصوص مسئولین سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی شهری
- پیوست ۲: پرسشنامه مخصوص اعضای سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی شهری

منابع..... ۱۸۸

مقدمه:

کافی است کمی از سطح شهر اوج بگیریم تا در روزی بدون باد، لایه خاکستری دودمهی را که همه ساکنان را دربر گرفته است، مشاهده کنیم؛ کافی است کمی پوسته سیمای آرایش شده شهر را خراش دهیم تا به روابط ناسالم اجتماعی و پرورش افرادی ناپهناجر پی بریم؛ و کافی است به خاطرات کمی دورتر بیندیشیم تا جای خالی نغمه پرندگان در آبی آسمان و در میان خانه های سبز، مردمان مهربان را به یاد آوریم. نه آنکه قبلاً بود و اکنون به خاطر می آوریمش، بلکه آنچه امروزه می بینیم آن حداقل را هم از ما گرفته؛ و این چنین است که رؤیای آرمانشهر ما را به خویش می خواند؛ سهراب سپهری می گفت:

"پشت دریاها شهری است/ که ذر آن پنجره ها روبه تجلی باز است

بام ها جای کبوترهایی است،/ که به فواره هوش بشری می نگرند..."

نام این شهر در زمانه ما "شهر پایدار" است.

در جوامع صنعتی، منابع طبیعی به خوبی ارزش اقتصادی خود را نشان می دهند. ضرورت های ناشی از رشد و توسعه، به مدد بهره گیری از کارافزارهای پیشرفته، سطح و میزان توجه به محیط زیست را بالا می برند. باید آگاهانه دریافت که همه مردم در محیطی مشترک- و به واقع مشاع- زندگی می کنند و از این رو همگان باید حرمت محیط زیست را بپذیرند. اصل حرمت و حفظ محیط زیست، حفظ تعادل های زندگی آفرین طبیعت و حفاظت از شرایط حیات را در خود دارد.

برای حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از آلودگی و تخریب آن و حفظ تعادل های زیستی، باید انسان به وجدان محیط زیست مجهز گردد تا این وجدان او را به اصل حرمت محیط رهنمون گردد. امروزه محیط زیست قاره ها، کشورها، مناطق، نواحی، شهرها، روستاها و محله ها، هر کدام به نحوی در

معرض تهدید قرار دارند. مادام که وجدان توجه به محیط زیست در جامعه ایجاد نشود، تهدیدها همواره چهره می نمایند.

بر این اساس، آشنایی و شناخت مسائل محیط زیست شرط اول حفظ آن است. اما تنها شناختن کافی نیست، بلکه باید موانع و عوامل تهدید کننده و دخالت های مخرب نیز برطرف گردند. بررسی و شناخت ابعاد مختلف زمین ما را به شناخت تهدیدها، محدودیت ها، ظرفیت ها و استعدادها، و نیز به تعیین سهم سرانه هر انسان از آب، خاک و هوا هدایت می کند. محیط زیست عبارت است از موضوع زندگی، و نه تصرف و تملک آن. از این رو همه مردم باید شیوه ها و ابزارهای تعیین سهم خود را از زمین سطح کره را به خوبی بشناسند و به کار بندند.

از طرفی هر اقدام مؤثر اجتماعی یا سیاسی، نیازمند حمایت قاطع عمومی است با وجود این، چندان روشن نیست که مردم تا چه میزان ماهیت تغییرات جهانی بوم شناختی را درک می کنند و نتایج بالقوه عدم پاسخگویی را می ستایند نظریات عمومی مردم حاکی از آن است که بیشتر مردم، به مسائل محیط زیست علاقمند هستند؛ اما شمار اندکی نسبت به آنها شناخت دارند و مفاهیم و توجیهات کامل آنها را می پذیرند ضمناً روحیه داوطلبانه پایه و بستر جلب مشارکت، و مشارکت، محور و نیروی محرکه توسعه است. به عبارت دیگر، تعمیق و به کارگیری مشارکت، تحقق توسعه را در پی دارد. تعمیق و نهادینه کردن مشارکت راهکار و راهبرد و حرکت سازمان یافته سازمان های مردم نهاد است و بدون به کارگیری و سازمان دادن اقدامات مشارکتی، اهداف توسعه تحقق نمی یابد. سازمان های مردم نهاد، امکان تبادل آراء، تعامل رویکردها و دیدگاه ها و استفاده از ظرفیت های موجود مشارکت را برای حفاظت از محیط زیست میسر می سازند.

فصل اول

موضوع و روش تحقیق

۱.۱. طرح موضوع تحقیق

مسأله محیط زیست امروزه به بحرانی جهانی و فراگیر تبدیل شده و چنانچه بصورت عملی و جدی برای رفع این معضل چاره اندیشی نشود، بشر با فاجعه عظیمی مواجه خواهد شد که حیات او را بر روی کره زمین ناممکن خواهد ساخت. سازمانهای دولتی و بین المللی عمده ترین مراکز مقابله با مسائل زیست محیطی و تصمیم گیری در مورد آنها هستند ولی با توجه به گستردگی و پیچیدگی ابعاد مسأله توان کمی برای حل آن دارند. همچنین گاهی تضاد منافع کوتاه مدتشان با مصالح زیست محیطی آنها را رودرروی محیط زیست قرار می دهد. با توجه به این واقعیتهای برای رویارویی با مسأله محیط زیست باید به دنبال راهی بود که با ماهیت این مسأله همخوانی داشته باشد. هرگونه راه حلی در این زمینه برای موفقیت باید دارای دو ویژگی اساسی باشد از طرفی فراگیر و همه سو نگر بوده و از سوی دیگر همه مردم باید در آن نقش و مشارکت داشته باشند.

مشارکت از طریق سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی در ایران به نقل از سایت سازمان حفاظت از محیط زیست از حدود سال ۱۳۷۲ مطرح شد ولی در سایر نقاط جهان مشارکت مردمی در امر حفاظت از محیط زیست از اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی رایج شده و اکنون در اکثر کشورهای توسعه یافته و همچنین بعضی از کشورهای در حال توسعه به سطح تحسین برانگیزی رسیده است. این موفقیت بیش از همه مرهون سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی است که به عنوان ابزاری برای نهادینه ساختن و جهت دهی مشارکت مردم موجبات کارآیی و موفقیت را در این باب فراهم ساخته اند. در این زمینه اطلاعات مفیدی در برنامه های توسعه سازمان ملل و نشریات مرتبط با محیط زیست که دسترسی به آنها از طریق شبکه اینترنت میسر می باشد، یافت می شود.

۲.۱. هدف تحقیق

بطور خلاصه هدف از انجام این تحقیق:

۱. شناخت جایگاه و وضعیت سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی در ایران و همچنین نقش آنها در دستیابی به مشارکت مردم به منظور حفاظت از محیط زیست شهری.
۲. ارائه راهکار و پیشنهاد در جهت بهبود جایگاه و عملکرد سازمانهای مردم نهاد به منظور افزایش مشارکت مردم برای حفاظت از محیط زیست شهری.

۳.۱. زمینه های پدید آورنده، اهمیت و ضرورت تحقیق

نا شناخته و گمنام بودن سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی نزد بسیاری از مردم و مسئولین و علاقه شخصی پژوهشگر به مباحث زیست محیطی (شهری) و اعتقاد شخصی مبنی بر اینکه سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی از کارسازترین نهادها برای برطرف نمودن مشکلات زیست محیطی شهری می باشند، زمینه ساز شکل گیری این تحقیق محسوب می گردند.

ناتوانی دولت در مقابله با مشکلات محیط زیست کشور و لزوم تکیه بر مشارکت مردمی، اهمیت و تازگی موضوع مشارکت مردمی از طریق سازمانهای مردم نهاد، تأکید بر موضوع مشارکت در سطح ملی و بین المللی برای اداره امور شهرها، جایگاه سازمانهای مردم نهاد و تشکلهای مردمی در جامعه مدنی، نقش مشارکت در بهبود کیفیت زندگی فردی و اجتماعی انسان در جوامع شهری و روستایی از دلایل اهمیت و ضرورت تحقیق به شمار می آیند.

۴.۱. سؤالات یا فرضیه های تحقیق

۱. سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی در ایران جایگاه مناسبی ندارند.
۲. سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی در ایران تاکنون توان کمی برای جلب مشارکت مردم داشته اند.

۳. برای ایجاد و فعال سازی سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی نیاز به بستر مناسب سیاسی، اقتصادی- مالی و اجتماعی است.

۱,۳. مهمترین مشکل سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی در ایران محدودیتهای مالی است.

۴. سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی با استفاده از:

الف) روشهای مناسب مدیریت (شهری)

ب) جلب مشارکت مردمی

می توانند کارآیی خود را در جهت حفظ محیط زیست شهری بهبود بخشند.

۵.۱. روش تحقیق

با توجه به موضوع تحقیق، روش توصیفی برای این طرح انتخاب شده است. اطلاعات پس از جمع آوری از منابع ذیل، تحلیل خواهند شد:

مطالعات کتابخانه ای، شبکه اینترنت، بانک اطلاعاتی سازمان حفاظت از محیط زیست، مشاهدات میدانی، مصاحبه، پرسشنامه.

مصاحبه با مسئولین سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی (شهری) بر اساس فرم مصاحبه (پیوست ۲) صورت پذیرفت که در واقع سؤالات آن با پرسشنامه (پیوست ۱) اعضاء سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی یکسان بوده و تنها در یک سؤال متفاوت می باشند. علت انجام این امر ضیق وقت مسئولین و بعضاً عدم تمایل آنها به تکمیل پرسشنامه هاست، اما با روش مصاحبه علاوه بر کسب اطلاعات مورد نظر با حفظ چارچوب اصلی، اطلاعات اختصاصی هر سازمان نیز به دست آمد. نتایج مصاحبه ها و تکمیل پرسشنامه ها متعاقباً در فصول ۴ و ۵ خواهد آمد.

برای آگاهی از نظر اعضاء سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی یک پرسشنامه (پیوست ۲) در سه بخش طراحی شد. بخش اول مربوط به مشخصات پاسخ دهنده به منظور یافتن رابطه بین مشخصات با

دیدگاهها، سطح آگاهی، میزان مشارکت آنها درباره مسائل گوناگون مربوط به موضوع و کسب اطلاع درباره ویژگیهای اقتصادی، علمی و اجتماعی مجموعه اعضاء سازمانهای مردم نهاد و تأثیر این ویژگیها در چگونگی عضویت و فعالیت آنها در این سازمان و ارائه پیشنهادات آتی، می باشد.

بخش دوم پرسشنامه مربوط به سؤالات چند گزینه ای در رابطه با فرضیات اصلی پروژه و سؤالات کنترل بوده و بخش سوم نیز شامل سؤالات تشریحی است که بیشتر جهت ارائه پیشنهادات و کمک به حل مشکلات سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی مطرح شده است.

روش توزیع پرسشنامه بسته به شرایط و سلسله مراتب سازمانی و میزان تشریفات اداری سازمان ذیربط گاه به صورت مستقیم بین اعضاء و گاه این کار به مسئولین سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی (شهری) واگذار شد.

مشاهدات میدانی نیز شامل شرکت در برنامه های مختلف مانند مراسم، گردهمائیها و جلسات سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی (شهری) می شد.

۶.۱. قلمرو جغرافیایی و موضوعی تحقیق

محدوده جغرافیایی این طرح شامل هفت استان و هشت شهرستان به شرح ذیل می باشد:

تهران (تهران)، فارس (شیراز)، مازندران (ساری و بابلسر)، گلستان (گرگان)، گیلان (رشت)، آذربایجان شرقی (تبریز) و خراسان رضوی (مشهد).

با توجه به نقش بسیار مهم سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی و تازگی فعالیت این سازمانها در ایران از بین نهادهای مؤثر در محیط زیست سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی انتخاب و همچنین با توجه به اهمیت روزافزون مشارکت مردمی، موضوع مشارکت مردم از طریق این سازمانها مورد بررسی قرار گرفت.

۷.۱. معرفی جامعه آماری ، تعیین حجم نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری این تحقیق دو گروه: مسئولین و اعضاء سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی

(شهری) و شهرهای منتخب به شرح ذیل می باشد:

- تهران: جمعیت زنان مبارزه با آلودگی محیط زیست، تشکل حامیان سبز، جبهه سبز ایران، کانون بازنشستگان حفاظت از محیط زیست، حافظین محله سبز
- شیراز: افق سبز، کانون سبز دانشگاه شیراز، انجمن صلح سبز، انجمن توسعه سبز
- ساری: انجمن جهان یاران سبز، نگاه سبز ساری
- بابلسر: جمعیت حمایت از محیط زیست بابلسر، سبز اندیشان جوان
- گرگان: خانه پژوهشگران جوان گلستان، آرمان سبز، کانون سبز
- رشت: کانون توسعه سبز، گروه زیست محیطی پاسارگاد، دوستداران توسعه پایدار
- تبریز: جمعیت چرخه زندگی، جمعیت زنان مبارزه با آلودگی محیط زیست
- مشهد: خانه محیط زیست و توسعه پایدار معرفت طبیعت، جمعیت سبز ایران

اعضای سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی طبق اطلاعات موجود اولیه (۱)۱۴۰۰۰ نفر برآورد

شد و از این جامعه آماری با استفاده از فرمول کوکران مطابق محاسبات ذیل حجم نمونه آماری

۳۷۴ نفر تعیین گردید. همانگونه که در فصول آتی (۵و۴) خواهد آمد، از بین پرسشنامه های

توزیع شده ۳۰۰ پرسشنامه عودت داده شد.

$$n = \frac{t^2 pq/d^2}{1 + 1/N((t^2 pq/d^2) - 1)}$$

۱. برگرفته از سایت سازمان حفاظت از محیط زیست (<http://www.irandoe.org>)

اجزای این فرمول به شرح زیر است:

n : حجم نمونه

N: تعداد کل جامعه

d : درجه اطمینان

p.q : احتمال

t: ضریب (اندازه متغیر در توزیع نرمال)

در این تحقیق مقادیر این اجزا به صورت زیر است:

N: ۱۴۰۰۰

d : ۰,۰۵

p.q : ۰,۲۵

t : ۱,۹۶

با قرار دادن این مقادیر در فرمول فوق همانگونه که اشاره شد حجم نمونه ۳۷۴ برآورد می شود.

روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شده است.

۸,۱. محدودیتها و مشکلات تحقیق

- عدم همکاری مسئولان سازمانهای مردم نهاد زیست محیطی.
- عدم دسترسی به سازمانهای مردم نهاد و اطلاعات آنها به دلیل نو بودن و قرار نگرفتن در بانکهای اطلاعاتی معتبر.
- پراکندگی محل استقرار سازمانهای مردم نهاد که منجر به طولانی شدن زمان جمع آوری و دریافت اطلاعات می گردد.
- عدم پاسخگویی مناسب، دقیق و به موقع به پرسشنامه ها.

فصل دوم

کلیات

۲. کلیات

۱,۲ تعاریف

در این قسمت واژه های کلیدی مطرح شده در عنوان این پژوهش تعریف می شوند تا در حین بحث منظور از هر یک از آنها مشخص باشد.

۱,۱,۲. محیط زیست

تعاریف مختلف محیط زیست عبارتند از:

♣ آنچه ما را احاطه کرده، آنچه ما بر آن اثر می گذاریم و آنچه ما را متأثر می سازد، تشکیل دهنده محیط زیست ما است. (بهرام سلطانی، ۱۳۶۵)

♣ وضعیت فیزیکی، شیمیایی و زیستی که یک موجود را احاطه کرده است. (آلابای، ۱۹۹۷: ۱۲۸)

♣ کلیه عواملی (زنده و غیر زنده) که عملاً بر یک موجود [زنده] منفرد یا بر یک جمعیت، در هر

نقطه ای از چرخه زندگی اثر می گذارند. (بوتکین و کلر، ۱۹۹۵: G6)

♣ شرایط یا حالتی که یک موجود [زنده] یا گروهی از موجودات [زنده] را احاطه کرده است،

درست مانند مجموعه حالتیهای اجتماعی و فرهنگی که یک فرد یا جامعه را تحت تأثیر قرار می

دهند. (کونینگهام، ۱۹۹۷: ۶۱۴)

♣ محیط، بویژه تأثیرات مادی و غیر مادی [آن] که رشد و نمو و موجودیت یک موجود زنده را

تحت تأثیر قرار می دهد. (نیووبستر دیکشنری، ۱۹۹۶: ۳۱۶)

به طور کلی محیط زیست مفهومی است که شامل همه جنبه های پیرامون بشریت شده، بر افراد و

گروهها تأثیر می گذارد.

اتحادیه اروپا محیط زیست را چنین تعریف کرده است:

" ترکیب عناصری که روابط پیچیده آنها جایگاهها، محیطهای پیرامونی و شرایط زندگی افراد جامعه را به همان صورتی که وجود دارند یا احساس می شوند، ایجاد می کند."

در نتیجه محیط زیست شامل محیط زیست انسان ساخت، محیط زیست طبیعی و همه منابع طبیعی از جمله هوا، زمین و آب می شود. (گیلپین، ۱۹۹۶: ۷۴)

تعریف دیگری از محیط زیست موجود است که برای سهولت کار و دستیابی به تعریف علمی و عملی و روشن، محیط زیست را به سه بخش کلی تقسیم کرده است: (بهرام سلطانی، ۱۳۶۵: ۲)

♣ محیط زیست طبیعی: این بخش از محیط زیست دربرگیرنده قسمتی از فضای سطح کره زمین است که به دست بشر ساخته نشده است. مانند کوهها، دشتهای، جنگلها، دریاها، حیات وحش و امثالهم.

♣ محیط زیست مصنوعی یا انسان ساخت: عبارت است از آنچه به دست بشر ساخته و پرداخته شده است. برخی از زیست شناسان این بخش را محیط زیست "زاییده تفکر" نیز می نامند.

♣ محیط زیست اجتماعی: این بخش از محیط زیست از انسانهای اطراف ما و روابط متقابل ما با آنها تشکیل یافته است.

چنانکه مشاهده می شود، بعضی تعاریف یاد شده در اینجا بر محیط زیست انسان تأکید دارند، بعضی بر محیط زیست یک موجود زنده و بعضی بر محیط زیست موجودات زنده بطور عام در واقع محیط زیست محیطی است که کلیه موجودات زنده را در بر می گیرد، اما نکته جالب این است که تعریفی که برای محیط زیست شهری ارائه می شود عبارت است از:

❖ محیط زیست شهری: تلفیقی از محیط زیست طبیعی (بخشی که به دست بشر ساخته

نشده)، محیط زیست مصنوعی (یا انسان ساخت که به دست بشر ساخته شده و زاییده

تفکر است) و محیط زیست اجتماعی (متشکل از انسانها و روابط متقابل آنها) می باشد.

۲.۱.۲. حفاظت از محیط زیست (بطور خاص حفاظت از محیط زیست شهری)

واژه های حمایت (Protection) و حفاظت (Conservation) از منابع طبیعی و محیط زیست در دهه های اخیر به کار رفته اند، ولی بویژه در کشور ما و محاورات روزمره معنای خاص علمی و مشخص نداشته اند.

تا پیش از سال ۱۹۹۰ موجودی کره زمین را به دو دسته قابل تجدید و غیرقابل تجدید و اندوخته های طبیعی یا منابع طبیعی را به سه دسته تقسیم کردند:

✦ اندوخته ها یا منابع طبیعی پایدار (مانند انرژی خورشیدی یا انرژی باد).

✦ اندوخته ها یا منابع طبیعی غیر قابل تجدید (مانند سوخت فسیلی و معادن).

✦ اندوخته ها یا منابع طبیعی با توان تجدیدپذیری (مانند جنگلها، مراتع و تالابها).

تفاوت بین اندوخته های طبیعی و منابع طبیعی نیز بدین صورت توضیح داده می شد:

اندوخته های طبیعی آن قسمت از موجودی کره زمین هستند که از آن بهره برداری یا بهره وری نمی شود و تولید سالانه اش به آن اضافه می گردد. منابع طبیعی نیز آن قسمت از اندوخته های طبیعی هستند که با تدوین و اجرای طرح از آن بهره برداری یا بهره وری می شود.

"حمایت" از اندوخته های طبیعی وقتی اتفاق می افتد که بدون طرح و برنامه و با گمردن نگرهبان یا پست محیط بانی از تجاوز و دست اندازی به آن جلوگیری شود. ولی اگر از اندوخته ها با طرح و برنامه بهره برداری شود (مانند طرح آبخیزی یا طرح جنگلداری) یا بهره وری شود (مانند بهره برداری از هوای پاک با طرح ریزی برای کاهش آلودگی هوا)، در آن صورت اندوخته های طبیعی تبدیل به منابع طبیعی می شوند و عمل "حفاظت" صورت می گیرد.

بنابراین "حفاظت از محیط زیست" یعنی اینکه اندوخته های طبیعی را با طرح ریزی تبدیل به منابع طبیعی نماییم و همزمان با توسعه به نگهداری از آن نیز پردازیم و "حمایت از محیط زیست" یعنی اینکه بدون داشتن طرح و برنامه تنها از اندوخته نگرهبانی بکنیم. (مخدوم، ۱۳۸۴)